

defert ordine quo venerant.
Cū puenit ad pōtificē: libzū
apertū in loco Euāgelij oscu
landū pōtifici offert. Deinde
Diacon⁹ accepto Thuribulo
a thuriferario: incensat pōti
ficē adhuc sine mitra stantē.
Et notandum q̄ si locus vbi
dicit̄ Euāgelium est prope al
tare. Pontifex osculat̄ libzū ⁊
accipit incensum anteq̄z inci
piat **Credo** vel **Dñs vobiscū.**
Si vero est procul: statim fi
nito Euāgelio vertit se ad al
tare: ⁊ eleuatis manib⁹ dicit.
Credo. vel si nō est dicendus
vertit se ad populū ⁊ dicit.
Dñs vobiscū. Si autē post
Euāgelium vt plerūq̄z fit i cu
ria sit p̄dicandus. pōtifex os
culato libro ⁊ accepto incen
so: sedet ⁊ accipit mitrā ⁊ gre
miale a diacono. tum ille qui
est p̄dicatur⁹ accedit ante euz
⁊ coram eo genuflexus dicit.
Iube domne benedicere.
⁊ pontifex benedicēs ei dicit.
Domin⁹ sit i corde tuo et
i labijs tuis: vt digne et
fructuose añūcies verba sc̄tā
sua. In noīe p̄ris ⁊ filij ⁊ spi
ritus sc̄ti. Producing sup eū
signum crucis. Deinde p̄dica
tor osculat̄ manū pontificis
⁊ petit ab eo quantū indulgē
tiarū debeat populo annun
ciare. Tum surgit: accedit ad

pulpitum ⁊ exequit̄ officium
suū. Finita p̄dicatione expe
ctat i pulpito p̄dicatoz: ⁊ pō
tifer cuz mitra: ac oēs alij sur
gunt. Diaconus vero stās in
clinato capite ante pontificē
cum mitra stantē dicit.

Confiteor deo omnipotēti.

beate Marie semper virgini.

beato Michaeli archangelo.

beato Iohāni baptiste. factis

apostolis Petro ⁊ paulo. om

nibus sanctis ⁊ tibi pater.

Quō dū dicit genuflectit corā
pōtifice. tū surgit ⁊ cōtinuat

Quia peccavi nimis. cogita-

tione verbo et opere. mea cul-

pa mea culpa mea maria cul-

pa. Ideo pro beatâ Mariâ

semp virginē. beatū Michae-

lem archangelū. beatū Jobā-

nē baptistā. sanctos aposto-

los petrū et paulum. omnes

sanctos. et te pater. **Quod dū
dicit genuflectit iterū coram
pōrifice. tū surgit et trinuat.**

Orare pro me ad dominum

deum nostrum.

**Tum p̄dicatoꝝ stās in pulpi-
to p̄dicto annūciat indulgen-
tias populo dicens.**

Reueren in xpo p̄ et dñs
dñs. A. dat et cōcedit oī-
bus hic p̄ntib⁹. xl. dies de ve-
ra indulgētia i forma ecclesie
cōsueta. orate deū p̄ felici sta-
tu sc̄tē matr⁹ ecclesie. **Deinde
redit ad locū suū. et si pōrifex
sit archiep̄s vel al⁹ Cruce uti
possit: capellan⁹ cui⁹ est offi-
ciū portat crucē et spacio con-
gruēti ante et versus ip̄m pō-
tificē genuflectus crucē ipsaz
tenet. et pōrifex deposita sibi
mitra etiā si Cruce nō utatur
stans versus ad populū dī-
cit in tono orationis.**

Precib⁹ et meritis btē Ma-
rie semp vginis. bti Mi-

Michaelis archāgeli. brī Johannis baptiste. scōꝝ aploꝝ petri et pauli. et omniū sanctorū
Misereat vñi oꝓs deus et dimissis pctis vestris pducatur vos ad vitā eternā. **R. Amen**
Indulgentiā: absolutionē et remissionē pctōꝝ vñōꝝ tribuat vobis oīpotēs et misericors dñs. **R. Amē.** Deinde bñdicēs pꝑlo more vsueto dicit. **Et bñdictio dei oīpotentis patris et filij et spūs sancti descēdat sup vos et maneat semp. R. Amē.** Tū capellan⁹ Crucē ad suū locū reponat: et pōtifer puerius ad altare dicit **Credo** qđ cū ministris submissa voce cōplet. cum puenerit ad versiculum **Et incarnat⁹ est. inclinatur se. et finito per eū Credo. sedet ipse pontifex. accipit mitrā et gremiale a Diacono. et etiā ministri oēs sedēt. Cū vero a choro dicit⁹ versus. Et incarnat⁹ est. ministri oēs et alij in ecclesia existētes genuflectūt. pōtifer vero cū mitra aliquātulū declinat de sede: pꝑūde inclinādo caput: ita vt nō oīno genuflectat: neq; oīno sedeat et sic pmanet quoad dictū sit. Et homo fact⁹ ē. poterit tñ si voluerit oīno genuflectere. Post hec oēs sedēt ī loco suo. dicto a choro. Et hō fact⁹ est.**

Diaconus statim accipiēs de Credētia corpale cū bursa: sine palla quaz relinquit supra calicem. eleuatis manib⁹ vsq; ad oculos: facit pmo reuerentiam pontifici. tum vadit ad altare. cui genuflectēdo facit etiā reuerentiā. postea ascendit. extrahit de bursa: et explicat corpalia. bursam vero reponit ī loco cōpetenti sup altare. Deinde facta rursus reuerentiā altari redit ad locū suū et sedet. Finito Credo. Diaconus dponit gremiale et mitrā pōtifici: qui surgit et stās versus ad populū: eleuatis manibus vt sup diximus dicit. **Dñs vobiscū. Deinde versus ad manū dextrā: hoc est ad latus sinistrū ad altare dicit. **Oremus.** et legit offertoriū. tū sedet et p Diaconū iponit ei mitra: et deinde extrahunt ei annuli et cyrothece. et accedens vn⁹ ex ministris Credētie: affert bucale cū aq; et mantili ac peluim: et pōtifer lauat man⁹. illis cerimonijs quib⁹ dictū est sup. Diacon⁹ et Subdiaconus vtrinq; tenēt mantile quo deinde abstergit pōtifer. Interim Capellan⁹ assistens cū primū pontifex legit offertoriū. accipiēs libꝛū missalē ante pectus suū: et supra illum tenēs cussinū. asso-**

ciat^r ab vno ex Acolytis: vadit cum modestia et reuerentia versus altare. et cum est ante medium altaris genuflectit. tum vadit ad dextrum cornu altaris videlicet Evangelij: et ibidem ponit super altare cussinum et super eum librum quem aperit et inuenit que sunt dicenda. Deinde retrahit se ad posterius cornu: et expectat quoad pontifex veniat. Subdiaconus vero dum pontifex abstergit manus vadit ad Credentiam: et ibi ponit ei velum circa collum: cuius pars longior super habundet a dextra manu. tum ponit super patenam duas hostias mundas et pulchras: et accepto Calice cum patena manu sua dextra tegit eum palla. tum cooperit illum velo quod super habundet ab ea manu. et sinistra tenet super calicem: et sic perficitur ad altare post pontificem. et post eum vnus Acolytus ampullas vini et aquam portans pro sacramento. ex quibus antequam Acolytus illas ad manus accipit: dat Credentiaris ad gustandum. Pontifex vero abstersis manibus resumit annulum pontificalem. et si quos alios vult. et surgens cum mitra: procedit ad altare. Cum est ante gradus in medio abstrahit ei mitra: et facit reuerentiam altari. Deinde ascen-

dit ad altare: subleuante illius Diacono a dextris et assistente Capellano a sinistris. Subdiaconus interim ad sinistrum cornu altaris videlicet Epistole cum Calice accedit. et post eum Acolytus cum ampullis predictis. vbi cum fuerint Diaconus calicem suscipit de manu subdiaconi: et statuit illum super altare. Deinde accipiens vnam ex hostijs cum ea tangit alias et patenam atque Calicem intus et extra. eamque dat pregustandam Subdiacono: vel Sacriste si adsit. tum patenam cum hostia offert pontifici. et pontifex illam suscipiens ambabus manibus: tenensque eam eleuatam ante pectus dicit. **Suscipe sancte pater etc.** et in fine faciens signum crucis cum ea. locat hostiam super corporale versus medium: magis tamen ad se. Patenam vero ponit ad dextram suam extra corporale. Diaconus interim accipit de manu subdiaconi ampullas vini: quam illi Acolytus ministrat. et imponit vinum in calice quantum satis sit. et id ostendit pontifici. Tum subdiaconus ampullam aque manu dextra proferens ad pontificem versus: capite inclinato dicit. **Benedicite pater Reuerentem.** et Pontifex facto versus eam signo crucis dicit orationem.

Deus q̄ hūane substātie ꝛc.
et Subdiacon⁹ miscet paulu-
lū aque in calice. tum Diacon⁹
accipiēs calicē: illū p̄bet
pōtifici: quē simul ambo pō-
tifer cū Diacono tenentes et
offerentes: dicūt orationē.
Offerimus tibi ꝛc. et in fine
pontifer facit cū eo signū cru-
cis: ꝛ eum collocat supra cor-
porale versus mediū post ho-
stiā: ita q̄ hostia sit iter ipsuz
celebrantē ꝛ calicē. ꝛ Diacon⁹
accipiēs pallam regit calicē.
tum accipit patenam ꝛ tradit
eā Subdiacono q̄ stans post
Pontificē ꝛ Diaconuz spacio
cōgruenti. extremitate illa ve-
li que a dextra depēdet rectaz
manu dextra eleuatam tenet
vsq; ad **Pater n̄r.** Interim pō-
tifer prosequitur orationes.
In spiritu humilitatis ꝛc. et
alias vt in ordinario. Cū autē
dixerit. **B̄ndic sacrificiuz tuo
sancto nomini preparatum.**
Offerit ei thuribulū et impo-
nit incensuz vt supra. pro cu-
ius benedictione dicit.
Per intercessionē beati Mi-
chaelis ꝛc. vt in ordinario. et
accipiēs thuribulū de manu
Diaconi: ter facit signum cru-
cis cū eo sup hostiā et calicē
dicendo. **I**ncensuz istud a te
benedictū ꝛc. Deide circūfert
ter ipsum thuribulū: girās il-

lud supra oblata. primo ꝛ se-
cūdo incipiēdo a dextra: ꝛ ter-
tio a sinistra. semp pficiendo
circuluz. tum incensat altare
vt dictū est supra in vesp̄is
prosequens versiculos.

Dirigat̄ dñe oratio mea ꝛc.

Incensato altari Pontifer in
cornu Epistole reddit thuri-
bulum Diacono dicens.

Accendat domin⁹ in nobis

ꝛc. Ubi imposita sibi mitra p̄

Capellanum qui eam seruat.

Diacon⁹ euz incensat. Deinde

pontifer in eodez loco stans

cū mitra abluit manus mini-

strantib⁹ Capellanis: cū Dia-

conus ꝛ assistēs sint occupa-

ti. Interim Diacon⁹ incensat

alios p̄latos si adsint ꝛ magi-

stratus: ac digniores tm̄: ꝛ ca-

nonicos ac alios b̄nficiatos

ecclesie. Cuz abstersus fuerit

pontifer: extrahit̄ ei mitra ab

eo qui eā seruat. ꝛ ponitur ad

mediū sup̄ sinistruz cornu al-

taris: et procedens Pontifer

ad medium altaris: inclinat

se ꝛ dicit orationem.

Suscipe s̄cta trinitas. Et ea

dicta osculat̄ altare p̄pe ho-

stiā ꝛ vertēs se ad sinistra mā-

nū. hoc est ad latus dextrum

ad pplm̄ dicit. **O**rate fr̄es ꝛc.

ꝛ reuersus ad altare circulo p̄-

fecto: eleuat̄ manib⁹ vt in pri-

mis ōonibus. dicit secretas

cōpetētes. Interim tpe estati
 vn̄ ex capellanis poterit h̄ie
 flabellū ⁊ abigere muscas ab
 oblatiis ⁊ a pōtifice: atq; etiaz
 ei facere ventulū. aduertat tñ
 vt ita placide ⁊ prudēter ven
 tillet ne hostiā d̄sturber: neue
 pcutiat calicē: aut aliqd mo
 ueat. Finitis secretis: pōtifer
 man̄ supra altare h̄icinde po
 nens extra corporale: incipit
 in tono conuenienti.

Per omnia secula seculorū ⁊c.
 Cū dicit. **S**ursum corda. ele
 uat man̄. Cū autē dicit. **G**ra
 tias agam̄ dño deo n̄ro. iun
 git man̄ ⁊ caput deo inclinat
 Tū rursus eleuatis manibus
 p̄sequit̄ p̄fationē: et in fine
 iungit manus: ⁊ submissa vo
 ce dicit cum ministris.

Sanctus ⁊c. Interim intorti
 tia p̄ sacramento accendunt̄:
 que Capellani parati portāt:
 ⁊ iurta Subdiaconū se collo
 cant: ipsuz Subdiaconū me
 diū inter se recipiētes. ⁊ pōti
 fer p̄sequit̄ Canonē i quo di
 cit vna cum famulo tuo papa
 n̄ro. ~~⁊ me indigno famulo~~
 tuo ⁊ oībus ⁊c. vt in ordina
 rio. que attēte ⁊ deuote legit.
 cū dicit. **Q**ui pridie ⁊c. tergit
 paululū super corporale pol
 lices ⁊ indices: et cū ipsis di
 gitis accipit hostiam: paulu
 lumq; eam eleuat. et cum di

cit. eleuatis oculis in celum.
 attollit ⁊ ip̄e oculos. tum be
 nedicit ⁊ verba cōsecrationis
 distincte ⁊ reuerenter p̄fert.
 mox ipse genuflet̄ cōsecratā
 hostiam deuote adorat. Dein
 de eā modeste eleuat ambab̄
 manib̄: ostenditq; p̄plo ado
 randā. tum reuerēter eā depo
 nit in loco suo. neq; amplius
 disiūgit pollicē ⁊ indicē quo
 usq; cōmūicauerit. neq; quic
 q̄ aliud tangit p̄ter hostiā. ⁊
 p̄sequit̄ vt in ordinario. Sa
 cramentuz in eleuatiōe vnus

Acolytozū in cornu Ep̄le ge
 nusflet̄ incensat: qui ipse p̄ri
 in thuribulū imponit incen
 sum. Cum autē peruenerit ad
Per omnia secula seculorū.
 ante **P**ater n̄r. deponit man̄
 hinc ⁊ inde sup altare: ⁊ cōpe
 tenti voce ⁊ tono illud dicit.
 Cū vero incipit **P**ater noster
 eleuat manus ad altitudinez
 brachioz: easq; sic tenet vsq;
 ad finē. cū dicit. **sicut ⁊ nos.**
 Subdiacon̄ modeste accedit
 ad Diaconum qui accipit de
 eī manu patenā. ⁊ cū pōtifer
 finiuerit **p̄r n̄r.** Diacon̄ eā re
 uerēter illi tradit. Ille vo eā i
 ter indicē ⁊ mediū dextre ma
 nus accipiēs: digit̄ tñ nō dis
 iūct̄ cū in oīone **L**ibera nos
 quā secrete dicit: puenerit ad
Da propitius paces. signat se

cū patena. ⁊ facit vt ī ordina-
rio ponit. cū ⁊o dicit oꝛonē.

Domine Jesu xꝑe qui dixi-
sti apostolis tuis ⁊c.

Capellan⁹ assistēs relinquēs
librum: ⁊ eius curam Diacono.
vadit ad sinistruz cornu
altaris: et illic genuflexus ex-
pectat quousq; pōtifer oscu-
latus fuerit altare: tunc reue-
renter accedit ad Pontificis
dextram: ⁊ primo osculat al-
tare: deinde suscipit pacem a
pontifice dicente. Pax tecū.
cui ipse respondet. Et cū spi-
ritu tuo. Tū assistens dat pa-
cem primarib⁹: deinde Diacono
qui eam dat Subdiacono
Tum assistens dat vni ex mi-
nistris qui eā defert alijs om-
nibus: ⁊ reuertit ipse ad mini-
steriū suum. Interim pōtifer
missam pꝛo sequit̃ ordine suo.
Facta cōmunionē ⁊ purifica-
tione: accipit mitram ex alta-
ri ille ad quem spectat: ⁊ eam
offert Diacono: qui eam ipo-
nit pontifici: ⁊ pōtifer stans
ī sinistro cornu altaris lauat
manus vt supra. Interim Ca-
pellanus assistens portat li-
brum a dextro cornu in sini-
strum: et Subdiacon⁹ plicat
corporalia: mūdāt ⁊ aptat ca-
licem: ⁊ ea reponat ad Credē-
tiam. Pontifer absterlis ma-
nibus mitram deponit: ⁊ di-

cit post cōmunionē. qua di-
cta vadit ad mediū altaris ⁊
illud deosculat. deinde vertit
se ad dextruz latus ad popu-
lū ⁊ dicit. Domin⁹ vobiscū.
⁊ cōuersus deinde ad librum
dicit. Orem⁹. ⁊ oꝛones oportu-
nas. quib⁹ totaliter cōple-
tis: postq; finiuerit Per do-
minū vltime oꝛonis: reuertit-
tur ad mediū altaris: osculat
illud: ⁊ vertit se ad populum
vt prius ⁊ dicit. Domin⁹ vo-
biscū. ⁊ deinde cū Diaconus
dixerit. Ite missa est. cōuertit
se ad altare ad manū dexterā.
vel si dicendum sit Benedica-
mus. q; primū dixerit Domi-
nus vobiscū. pōtifer cōuertit
se ad altare. Et cū a Eboꝛo
responsum fuerit. Deo grās.
Pontifer inclinatus ī medio
altaris dicit.

Placeat tibi sc̃tā trinitas ⁊c.
Quo dicto si Pontifer nō sit
archiepiscop⁹ vel maior. acce-
pta ibidē mitra versus ad al-
tare in medio formās sibi si-
gnuz crucis cū pollice dextre
manus in pectore: cōpetenti
voce dicit. Sit nomē dñi ⁊c.
Tū signans se signo crucis a
frōte ad pect⁹: ⁊ a sinistro ad
dextrū hūerū eadē voce dicit
Adiuuorū nꝛm in noīe dñi.
Deinde eleuat man⁹ ⁊ dicit.
Benedicat vos oīpotēs de⁹.

et cum dicit deus iugit man^{us}
 ante faciem suam. et vertens se
 ad dextrum latus benedicit po-
 pulum signans ter et dicens.
 pa ^{ter}: et fi ^{lius}: et spiri^{tu}
^{sanctus}. Si autem pontifex est
 Archiepiscopus vel maior: non
 accipit mitram quando datur^{us}
 est benedictiones. sed portat
 crucem suam ante altare spacio co-
 gruente. ipse vero stans dete-
 cto capite versus ad Crucem
 ipsam dicit.
 Sit nomeⁿ d^{omi}nⁱ benedictu^m et
 et alia. ac signat per supra di-
 ctum est. Conuersus deinde
 ad altare deosculatur illud et
 facies cum pollice dextre man^{us}
 super altare signum crucis dicit.
 O^{mn}is vobiscu^m. R. Et cum spiri-
 tu tuo. Initium sancti Euange-
 lij secundum Iohannem. ut in ordina-
 rio. quo dicto discedit profes-
 sionaliter ut venerat. si locus
 est remotus in quo paramen-
 ta acceperat. Si autem prope al-
 tare illa accepit pontifex data
 benedictione: et osculato altari
 dimissa ibidem. Mitra: incipit
 Euangelium sancti Iohannis. et va-
 dit interim cum euangelium
 ipsum dicit ad faldistorium:
 ubi deponit paramenta: que
 per Capellanos super altare re-
 ponunt. Quaprimo autem po-
 tifer populo benedixerit: si non
 fuit sermo. Capellanus assi-

stens stans in medio altaris
 versus ad populum: publicat
 indulgentias per pontificem co-
 cessas prout super post sermo-
 nem dictum est. Finito Euange-
 lio sancti Iohannis pontifex di-
 cit Antiphonam.

Trium puerozum cantem^{us}
 hymnum quem cantabant
 sancti in camino ignis benedicen-
 tes dominum.

Benedicite omnia opa do-
 mini domino: laudate et super-
 exaltate eum in secula.

Benedicite angeli domini domino: be-
 nedicite celi domino.

Benedicite aque omnes que super
 celos sunt domino: benedicite omnes
 virtutes domini domino.

Benedicite sol et luna domino: ben-
 edicite stelle celi domino.

Benedicite hyemem et ros do-
 mino: benedicite omnis spi-
 ritus dei domino.

Benedicite ignis et estus domino:
 benedicite frigus et estas domino.

Benedicite rores et pruina domino
 benedicite gelu et frigus domino.

Benedicite glacies et niues domino
 benedicite noctes et dies domino

Benedicite lux et tenebre do-
 mino: benedicite fulgura et nu-
 bes domino.

Benedicat terra dominum: laudet
 et superaltet eum in secula.

Benedicite montes et colles
 domino: benedicite vniuersa ger

minantia in terra dño.
Bndicite fontes dño: bñdi-
cite maria ⁊ flumina dño.
Benedicite cete ⁊ oīa que mo-
uent in aquis dño: bñdicite
omnes volucres celi dño.
Bndicite omnes bestie ⁊ pe-
coza domino: benedicite filij
hominū domino.
Bndicite israel dñm: laudet ⁊
superaltet eum in secula.
Bndicite sacerdotes dñi do-
mino: bñdicite serui dñi dño
Bndicite spiritus ⁊ anime iu-
stoz dño: benedicite sancti
⁊ humiles corde dño.
Benedicite anania azaria mi-
sael dño: laudate ⁊ superalta-
te eum in secula.
Benedicam⁹ patrē ⁊ filiū cū
sancto spiritu: laudem⁹ ⁊ sup-
eraltemus eū in secula.
Benedict⁹ es dñe in firmamē-
to celi: laudabilis ⁊ glōsus ⁊
superaltat⁹ in sc̄la. **Alius ps.**
Laudate dominū in san-
ctis eius: laudate eū in
firmamento virtutis eius.
Laudate eū in virtutib⁹ ei⁹:
laudate eum fm multitudinē
magnitudinis eius.
Laudate eū i sono tube: lau-
date eū i psalterio ⁊ cythara.
Laudate eum in tympano et
choro: laudate eū in cordis
⁊ organo.
Laudate eū in cymbalis be-

ne sonantib⁹: laudate eum in
cymbalis iubilatiōis: omnis
spirit⁹ laudet dominū.
Gloria patri. **S**icut erat.
Deinde repetit antiphona.
Trium puerozū cantem⁹
hymnū: quē cantabant
sancti in camino ignis bene-
dicentes dñm. **Qua repetita**
pontifex stās detecto capite
versus ad altare si sit prope
illud dicit.
Hyprieleyso. **X**p̄eleyson. **H**y-
rieleyson. **P**ater noster. **v.**
Et ne nos inducas in. **R.**
Sed libera nos a malo. **v.**
Qōfiteant⁹ tibi domine om-
nia opera tua. **R.**
Et sancti tui bñdicāt tibi. **v.**
Exultabūt sc̄ti in glōria. **R.**
Letabunt⁹ in cubilib⁹ suis. **v.**
Nō nobis dñe nō nobis. **R.**
Sed noi tuo da glōriā. **v.**
Dñe exaudi oꝛonē meā. **R.**
Et clamoz me⁹ ad te vēiat. **v.**
Dominus vobiscum. **R.**
Et cū spiritu tuo. **Oremus.**
Deus q̄ tribus pueris mi-
tigasti flāmas igniū: cō-
cede propitius: vt nos famu-
los tuos non exurat flamma
vitioꝝ. **Alia oratio.**
Actiones n̄ras q̄sum⁹ do-
mine aspirādo p̄ueni: et
adiuuādo p̄sequere: vt cūcta
n̄ra actio et opatio a te semp
incipiat: ⁊ p̄ te cepta finiatur

Per xpm dñm nrm. **R.** Amē.

¶ De vesperis solēnib⁹ que i
p̄sentia p̄tificis celebrant̄.

Pontifex vespas so-
lemnes auditurus
cappa sua p̄tifica-
li indutus ad eccle-
siam veniens. Capellano suo
eius caudā post ipsum defe-
rente: ante altare genuflexus
detecto capite orat deuote.
Deinde ascendit ad sedē suā
vbi sedet: ⁊ aliquantulū qui-
escit. Tum surgit detecto ca-
pite ⁊ stans versus ad altare
dicit secrete Pater n̄r. quo cō-
pleto: dicit voce competēti.

Deus in adiutoriū meū in-
tende ⁊c. Incepto psalmo se-
det pontifex ⁊ regit se: sic ma-
nens quousq; incipiat̄ Capi-
tuluz: quo incepto surgit: ca-
pite cooperto. Incepto hym-
no caput detegit: manens sic
quousq; añā ad **Magnificat**
incipiatur. qua incepta sedet
caput cooperit: ⁊ oblato sibi
thuribulo p̄ Acolytū: vni ex
Canonicis nauiculam mini-
strante: iponit incensum mo-
re consueto: dicens.

Ab illo benedicar̄ ⁊c. Incep-
to **Magnificat**. Pontifex ac-
cedit ad altare: et illud in me-
dio osculat̄: tū accepto e ma-
nibus eiusdē Canonici thuri-

bulo illud incensat more con-
sueto. Deinde ad sedē suā re-
uertitur: in quo ipse stās co-
operto capite incensat̄ ab eo-
dem canonico tum caput de-
tegit: sic manens vsq; ad finē
psalmi. Interim alij dignio-
res per Acolytū incensantur
more consueto. Finito psalmo
sedet p̄tifer quousq; añā cō-
pleat̄. Interim accedunt duo
Acolyti cū candelabris ⁊ can-
delis ardentibus: qui se ante
pontificem cōgruenti spacio
inter ipsū ⁊ altare ordinatim
collocant: ⁊ alius qui librum
coram p̄tifice tenet dū ora-
tionez dicit: qui stat medius
inter dictos ceroferarios. Fi-
nita añā surgit pontifex: ⁊ de-
recto capite versus ad altare
dicit. **Dñs vobiscum.** ⁊ ora-
tionem oportunā. qua finita
et dicto **Benedicamus dño.**
Deo gras. Pontifex ip̄e i sede
sua si i ea possit a pp̄lo cōmo-
de videri. sin aut̄ ante mediū
altaris stās cooperto capite
ad altare versus si Cruce non
vtā. vel si vtā cruce detecto
capite ad pplm ⁊ Crucem suā
versus que p̄ capellanum ad
hoc deputatus genuflexū co-
ram eo ibidē spacio cōgruen-
ti tenet̄ pp̄lo solemniter bene-
dicit more cōsueto. ⁊ nō dan-
tur indulgentie.

¶ De missa solēni que in pre-
sentia pontificis celebratur.

Pontifex missam so-
lemnez auditurus:
cappa sua pōtifica-
li indutus ad eccle-
siam veniens: capellano suo
eius caudā post ipsum defe-
rente: primū ante altare genu-
flexus: detecto capite orat de-
uote. Interim accedit ad eius
sinistras pōbz celebratur: que
sequūt Diaconus ⁊ Subdia-
con⁹ parati: facta orōne sur-
git pontifex: ⁊ stans ante me-
diū altaris: detecto capite cū
sacerdote celebraturo parato
astāte sibi a sinistra manu di-
cit. **I**ntroibo ad altare dei.
perficiens cōfessionem more
solito. Interim chorus cātat
Introitū Diacon⁹ ⁊ Subdia-
conus ad sinistrā sacerdotis
genuflectūt: ⁊ simul cōfessio-
nem dicūt. Finita cōfessio-
ne pontifex facta reuerētia alta-
ri vadit ad sedem suā epālem
⁊ sacerdos cū ministris ascē-
dit ad altare. Nec seruāt si se-
des pōtificis sit prope altare
Que si procul esset vt puta ī
capite ī introitu chori: ne pō-
tifex discurrere videat. sursū
⁊ deorsum poterit facere con-
fessionez in sede sua cū illis q
sūt apud euz: nisi pōtifice an

altare orante celebratur? ad-
esset paratus. tunc enī orōne
pōtificis finita facerēt simul
cōfessionē anteq̃ pōtifex sedē
suā accederet mō p̃dicto. Cū
autē sacerdos ascendit ad al-
tare: vnus Acolytozū portat
thuribulum cū nauicella incē-
si ad pontificē: ⁊ aliquo ex ca-
nonicis nauiculā porrigente
⁊ manum pontificis deoscu-
lante: ac dicente.

Benedicite pater Reueren̄.
Pontifex imponit incensum
in thuribulo dicens.

Ab illo bñdicaris in cuius
bonoze cremaberis. In
noīe patris ⁊ filij ⁊ spūs sc̄i.
Producing bis dictis signū
crucis sup incensuz thuribu-
lo impositū. ⁊ cum pontifex
coctear in flauicula reponit:
ille canonicus iterū eius ma-
num deosculat. Tum Acoly-
tus reponat thuribulum ad
altare: ⁊ illud diacono tradit
⁊ Diacon⁹ sacerdoti: qui mo-
re solito incensat altare. dein-
de ipse sol⁹ incensat. tū legit
Introitū. et **Kyrieleyson.** In-
terim vero pōtifex ante se ha-
bens missale cū assistentibus
suis legit etiā **I**ntroitū et **Ky-
rieleyson.** deinde cū sacerdos
dicit. **Gloria in excelsis deo.**
Canonici faciūt circulū ante
pontificē: ⁊ ipse cū eis p̃seq̃.

Et in terra pax hominib⁹ bo-
 ne volūtatis ꝛc. ⁊ in fine eos
 benedicit. Si autē nō esset in
 ecclesia sua. aut ibi nō essent
 Canonici: pōtifer illud dicit
 cū sibi assistentib⁹. quo p eū
 dicto sedet: dum a choro can-
 tat. Deinde cū sacerdos dicit
 Domin⁹ vobiscū. surgit pon-
 tifer detecto capite: sic manēs
 vsqz ad finem vltime oratio-
 nis. tū sedet ⁊ Subdiaconus
 cantat Epistolā. qua cantata
 vadit ad pontificē: ⁊ genufle-
 xus ante illum: tangens cum
 libro pōtificis genua. ei⁹ ma-
 num sup librum ponētis of-
 culatur: cui pontifer benedi-
 cit. Tum ille ad altare reuer-
 tur: ⁊ pontifer legit epistolā
 Graduale ⁊ alia vsqz ad Euā-
 gelium inclusive. Diaconus
 autē cū tempus erit: cū euan-
 gelistario ante pectus: vadit
 ad pōtificē: ⁊ genuflexus me-
 dius iter duos ceroferarios
 capitib⁹ inclinatis stātes: pe-
 tit ab eo benedictionē dicēs.
 TUBE domne benedicere. cui
 pōtifer sedēs bñdicit dicēs.
Dominus sit ī corde tuo:
 et in labijs tuis ꝛc. et in
 fine pducit super eū signum
 crucis: quo facto Acolytus
 offert thuribulus pontifici: ⁊
 aliquis ex Canonicis nauicu-
 lam cuz incenso: deosculans

eius manum ⁊ dicens.
 Benedicite pater Reueren⁹. et
 pōtifer ipōnit incensū dicēs.
Ab illo benedicar⁹ ī cuius
 honore cremaberis. In
 nomine patris et filij ⁊ spiri-
 tus sancti. Et cū pontifer co-
 clear in nauiculā reponit: ille
 Canonicus iteruz pontificis
 manū osculatur. Tum proce-
 ditur ad Euangeliū. quo di-
 cto Subdiaconus porrat li-
 brum Euangeliozū apertum
 osculandū pontifici: qui nō
 incensat. Et si post Euāgeliū
 sit p̄dicandū: p̄dicatoz ducit
 ad pontificem: coraz quo ge-
 nuflexus petit ab eo benedi-
 ctionē ⁊ indulgentias: ⁊ pon-
 tificis manū deosculat. Fini-
 to sermone fit cōfessio p Dia-
 conum stantē ante Pontificē
 ⁊ dicentem.

Confiteor deo oīpotenti
 btē Marie semp virgini
 btō Michaeli archāgelo ꝛc.
 Deinde ille qui orauit publi-
 cat indulgentias quas pōti-
 fer concedit. Tū pontifer di-
 cit absolutionē: ⁊ dat benedi-
 ctionē p̄ut sup̄ in missa pon-
 tificali dictum est. Deinde sa-
 cerdote dicēte. Credo ī vnū
 deum. si tēpus requirit. ⁊ Ca-
 nonici faciunt circulum: si-
 mul cū pontifice dicunt Pa-
 trem. quibus in fine pōtifer

benedicit. et procedit in missa
more consueto. Cū autē Sub-
diaconus est impositus aquā
in calicē. ostendit prius ab al-
tari ampullā pōtifici: alte eas
eleuando: supra quā pōtifer
facit signum crucis. nihil di-
cens fm morē Romane eccle-
sie. Acolytus vero q̄s primus
sacerdos dicit. **S**uscipe san-
cte pater. offert thuribulum
pontifici: qui more solito im-
ponit incensum: vt incensent
oblata: altare: et alia more cō-
sueto. Incensato autē sacerdo-
te Diaconus portat thuribu-
lum ante pōtificem: quē vnus
ex digniorib⁹ Canonici incē-
sat: et deinde reddit thuribu-
lum Diacono q̄ incensat alios
more solito. Cum dicit p̄fati-
o circa finē Canonici faciūt
circulum corā pontifice. et cū
eo finita p̄fatione dicunt.
Sanctus r̄c. quibus pōtifer
in fine benedicit. Ad eleuatio-
nem sacramēti pontifer genu-
flectit. et illa facta mox surgit
stās detecto capite vsq; post
cōmunionē. vnus Acolytoꝝ
cum sacramentū eleuat: illud
cōtinuo incensat. Cum sacer-
dos dicit. **P**er omnia secula
seculorū r̄c. ante Agnus dei.
Canonici faciunt circulū an-
te pontificem: cum quo dein-
de dicunt Agnus dei. quo di-

cto vnus et digniorib⁹? Cano-
nicis accedit ad altare: et cor-
nu Epistole genuflectit. et cū
sacerdos dixerit orationē.

Domine Jesu xp̄e qui dixi-
sti apostolis tuis paces
meā r̄c. et altare osculatus fue-
rit: surgit et etiam osculat̄ al-
tare ac pacem accipit a sacer-
dote celebrante: quā ad pon-
tificem defert: eum exosculat̄
dicens. **P**ax tecum. cui pon-
tifer respondet. **E**t cū spiritu
tuo. deinde illam alicui de be-
nificiatis ecclesie tradit: qui
alijs oībus distribuit. Dicto
Ite missa est. vel **B**enedicam⁹
dño r̄c. pōtifer in sede sua si
ī ea possit a populo cōmode
videri. Sin autē ante mediū
altaris stans cooperto capite
ad altare versus si **C**ruce non
vtā. vel si vtā cruce detecto
capite ad populū et **C**rucē suā
versus: que p̄ Capellanus ad
hoc deputatū genuflectit cor-
ram eo ibidē congruenti spa-
cio tenerur solēniter populo
benedicit dicens.

Sit nomē dñi benedictū r̄c.
Et si nō fuit sermo: data bene-
dictione per pontificem Sa-
cerdos qui celebravit: stans
ante medium altaris: denun-
ciat populo indulgētias q̄s
mandat pontifer publicari.
Finitis oīb⁹ domū reuertūt.

De vesperis et matutinis pro defunctis.

Um in sero celebranda sunt in ecclesia vesperae et matutinae pro defunctis: quibus pontifex velit aut habeat interesse. Ipse pontifex cappa sua pontificali induitur: Capellano suo eius caudam post ipsum deferente venit ad ecclesiam: et ante altare genuflexus orat deuote. Deinde ascendit ad sedem suam sedet et aliquantulum quiescit. surgit deinde: et detecto capite versus ad altare dicit secrete **Pater noster**. quo dicto caput cooperit. et chorus dicit **Agnus Dei**. **Placere domino** etc. pro vesperis qua finita et incepto psalmo. sedet pontifex quousque incipiat **Magnificat**. quo incepto surgit capite discooperto sic manens usque ad finem. et eo finito sedet. Finita agna post **Magnificat**. surgit pontifex et capite discooperto: voce competenti incipit **Pater noster**. quod secrete complet. Interim accedunt duo **Acolyti** cum candelabris et luminaribus ardentibus: qui se statuunt ante pontificem: inter ipsum et altare spacio congruenti. et vnus **Capellanus** pontificis cum libro quem ante pontificem tenet: stans medius inter dictos duos **ceroferarios**. **Pon-**

tifex completus **Pater noster**. dicit. **Et ne nos inducas in temptationem.** etc. **Sed libera nos a malo.** etc. **A porta inferi.** etc. **Erue domine animas eorum.** etc. **Requiescant in pace.** etc. **Amen.** etc. **Domine exaudi orationem meam.** etc. **Et clamor meus ad te veniat.** etc. **Dominus vobiscum.** etc. **Et cum spiritu tuo.** **Oremus.** subiungens orationem convenientem. qua finita pontifex dicit. **Requiem eternam dona eis domine.** etc. **Et lux perpetua luceat eis.** Deinde cantores dicunt. **Requiescant in pace.** etc. **Amen.** Quo dicto sedet pontifex: et postquam aliquantulum quieverit: surgit et discooperto capite dicit secrete **Pater noster**. usque ad finem. Quo dicto cooperit caput. et cantores incipiunt pro matutinis **inuitatorium**. **Regem cui omnia viuunt** etc. pontifice stante quousque incipiatur **primus psalmus**. Quo incepto sedet usque ad versiculum: qui post tertiam agnam ante primam lectionem primi nocturni dicitur. quo cum suo. etc. dicto surgit: et detecto capite dicit secrete **Pater noster**. quo secrete completus: caput cooperit et sedet quousque dictus fuerit versiculum cum suo. etc. **secundi nocturni** ante quartam lectionem.

quo dicto surgit iterū dicens
Pater noster. prout in primo
nocturno dictū est. Idē facit
post dictuz versiculus cū suo
Rx. tertij nocturni ante septi-
mā lectionez. Cū incipit ps.
Benedict⁹ dñs deus isrl̄ zc.
surgit Pōrifex stans detecto
capite vsqz ad finem psalmi.
quo finito sedet capite coop-
to: sic manēs quousqz añā p-
ficiť. Interim corā eo veniūt
duo ceroferarij cum candela-
bris z candelis ardentib⁹. fir-
mantes se ante pontificē spa-
cio cōuenienti inter ipsum et
altare. Finita añā surgit pon-
tifex: z accedit capellanus cū
libro se mediū inter dictos ce-
roferarios collocans. ponti-
fex dicit Pater n̄r. voce cōue-
nienti qđ secreta cōplet. Dein-
de dicit versiculos z orationē
cōueniētes vt supra in vespē-
ris positos. Quib⁹ z p cantō-
res. Requiescāt ī pace. dictis.
pontifex domū reuertit. z nō
dat bñdictio. neqz publicantē
indulgentie.

De missa p defunctis.

Pontifex missam ce-
lebratur⁹ p defun-
ctis: induit pōrifi-
calib⁹ omnib⁹ para-
mentis nigri coloris z mirra
alba simplici: p̄ter sandalia z
cyrobecas quib⁹ nō vrit ne-

qz baculo pastorali. neqz di-
cunt añā. Ne reminiscar⁹. cū
Quā dilecta. z suis oratiōib⁹
anteqz induat. sed incipit ab
oratione. Erue me dñe. tum
eruit cappam siue mantelluz.
Deinde ad aquā z indumenta
dicit cōsuetas oratiōes. Dia-
conus z Subdiaconus vtun-
tur tunicella z Dalmatica. Cū
pontifex accedit ad altare nō
osculat librum: neqz altare in-
censat: sed osculato altari va-
dit ad faldistoriū: z moze cō-
sueto procedit ī missa. ad pri-
mas z vltimas oratiōes mis-
se: omnes genuflectūt p̄ter
pontificē celebrantē: z assistē-
tem Capellanū. ac Diaconū z
Subdiaconū. Epistola z euā-
gelium nō legunt in ambone
sed in p̄sbyterio in loco cōue-
nienti. Subdiaconus nō os-
culatur manus pontificis le-
cta Epistola. Diaconus non
petit benedictionē pro Euan-
gelio. neqz portant lumīaria
neqz incensum ad Euangeliū
neqz pontifex osculat Euan-
gelium illo lecto: sed statim il-
lo finito dicit. Domin⁹ vobis
cum. et Orem⁹. p offertorio
deinde lauat man⁹. z moze so-
lito ad altare. z p̄cedit ī missa
moze consueto. Aquā in cali-
cem pro oblatione iponendā
nō benedicit. Pōrifex: incēsat

tñ oblata ⁊ altare: ac alia more cōsueti. Deinde ipse solus incensat. Subdiacon⁹ etiā nō tenet patenā post Pontifices: pur in alijs missis obseruat: sed eā sup altari pmittit. Cuz dicit **Sanctus**. oēs genuflectunt: ⁊ sic permanēt vsqz ad **Per oīa secula seculorū**. ante **Pax Dñi**. Ad eleuationē sacramenti aliqz Acolytus i ponit incensū in thuribulo. ⁊ Subdiacon⁹ genuflectus in cornu Ep̄le sacramentum incensat. Osculū pacis nō dat. In fine misse p Diaconū dicitur. **Requiescāt ī pace**. ⁊ nō datur benedictio a pōtifice: neqz indulgentie. Et est notandū q̄ genuflectiōes supradicte seruātur etiā qñ Ep̄s celebrat ī diebus ferialib⁹ et ieiuniorū. vltra quas tpe quadragesimali cum in missa cantat **Tractus Dñe non secundū**. cū dicitur **Ultim⁹ versus** videlicet. **Adiuua nos**. Pontifex ⁊ oēs alij in locis suis genuflectūt. sic manentes vsqz ad finē ipsius **versus**.

De officio qd post missam agitur.

De requijs alicui⁹ Ep̄i siue maioris p̄lati defuncti. Finita missa ordinātur in loco vbi absolutiōes fieri

debeūt. in capite loci: in medio vnū faldistoriū p illo q celebravit. ⁊ ī quatuor angulis q̄tuor scabella. videlicet ī quolibet angulo vnū scabellum. Subdiacon⁹ accipit crucem p̄cessionale. vn⁹ Acolyt⁹ accipit thuribulum cū igne ⁊ nauiculā cū thure ⁊ cocleari. Alius Acolytus vas aque benedicte cū aspersorio. et duo alij Acolyti. duo candelabra cū luminaribus ardentib⁹ capiunt. Interim p̄latus qui celebravit apud faldistoriū p altare deponit planetā. et etiā si placet poterit deponere dalmaticā: ⁊ tunicellā: ⁊ accipit pluuiale nigrū. et mitrā simplicē. ⁊ quatuor alij p̄lati si adsint accedūt ad sacristiaz aut alium locū cōuenientem: vbi quilibet eorū accipit sup rochetus. vel si sit religiosus suppelliciū ⁊ desup Amictū: stolam. pluuiale nigrū: ⁊ mitram simplicem. Deinde accedunt omnes ad illū qui celebravit: cum quo vadūt ad castrum doloris: seu feretrum: aut sepulturā. vel alium locū in quo absoluteōes fieri cōsueuerūt: hoc ordine. Primo thuriferarius cuz thuribulo et nauicella incensi: et secum alius cum aqua benedicta et aspersorio. Deinde duo Cero-

ferarij. tum Subdiaconus cum
cruce: post eum duo iuniores.
Deinde duo seniores prelati:
quorum quilibet penes se habet
vnum Capellanum superpellicio
indutum: qui de mitra sibi ser-
uit. et vnum scutiferum qui cereum
accensum portat. Demum qui
missam celebravit: quem ad si-
nistram comitatur et sustinet
Diaconus. post eum Capella-
ni superpellicijs induti. Si ve-
ro non adsint quatuor pontifi-
ces: loco deficientium parantur
digniores Canonici ecclesie:
vel alij in dignitate constitu-
ti super superpellicia pluuiali-
bus nigris: et ordine supra-
dicto procedunt ad locum abso-
lutionis: vbi cum fuerint lo-
cantur hoc ordine. Thurifera-
rius cum deferente aquarum be-
nedictarum: firmant se a dextera
parte in capite loci. Cerofera-
rii cum Subdiacono cruces de-
ferente: vadunt ad pedes lo-
ci ab illo congruo spacio se lo-
cantes: ita quod Subdiaconus
medius sit inter Ceroferarios.
Iunior prelati stabit ad pe-
dem dextrarum loci. alius post
eum ad humerum sinistrum. ter-
tius ad pedem sinistrum. quar-
tus qui est senior ad humerum
dextrarum loci. Ille vero qui rem
diuinam peregit: stabit in capi-
te loci in medio: ita ut cruces

respiciat. illi vero quatuor stant
ut se invicem respiciant: vide-
licet iunior secundum. et tertius
senior: quibus sic ordinatis
et stantibus detectis capitibus qui ce-
lebravit incipit in tono lectionis
seu orationis: absolute dicens.

Non intres in iudicium cum
seruo tuo domine: quia nul-
lus apud te iustificabitur ho-
mo: nisi pro te omnium peccato-
rum ei tribuatur remissio: non er-
go eum quesumus tua iudicia-
lis sententia premat: quem tibi
vera supplicatio fidei christi-
ane commendat: sed gratia tua illi
succurre: mereatur euadere iu-
dicium ultionis: qui dum viue-
ret insignitus est signaculo san-
cte trinitatis. Per christum dominum
nostrum. **R.** Amen. **Tum sedent**
omnes quinque prelati: et Diaconus
cum Acolythis thuribulum
cum navicella: ac vas aque be-
nedicte cum aspersorio portan-
tibus: accedunt ad dextram dig-
nioris prelati. Interim chorus
cantat Responsorium.

Subuenite sancti dei: occur-
rite angeli domini: suscipien-
tes animas eius. Offerentes eam
in conspectu altissimi. **V.** Susci-
piat te christus qui vocavit te: et in
sinu Abrahame angeli deducant
te. Offerentes eam. **V.** Requiem
eterna. Offerentes eam. **Incep-**
to. V. Requiem. **Acolytus cum**

thuribulo et Flaticella accedit ante digniorē p̄latū: et ministrante Diacono nauicellā et dicēte. **B**ndicite p̄ Reuerē. Prelatus ipse iponit incensū more consueto dicens.

Ab illo benedicaris r̄c. **F**inito respōsorio chorus cantat. kyrieleyson. **X**p̄eleyso. kyrieleyson. et cū incipit primū kyrieleyson surgūt oēs delectis capitib⁹ et cū finitū erit tertiū kyrieleyson. dignior p̄latus antedict⁹ dicit voce cōpetenti. Pater n̄r. qđ secrete cōplet. et interim accipiens aspersoriū cū aqua benedicta de manu Diaconi circum aspergit Castrū sepulturā siue locum circuiens ad dextrā suā. hoc est ad latus suū sinistrū. deinde accepto de manu eiusdē thuribulo incensat eodem modo circuiens. Diaconus vero tā ad aspersionē q̄ ad incensationē pluuiāle ad dextrū bumerum pontificis eleuat. et cū ei aspersoriū porrigit aut thuribulū: et ab eo accipit ei⁹ manū osculat⁹. et cū redierit ad locū suū pontifex seu p̄latus dicit competenti voce. **R**.

Et ne nos inducas in. **R**.
Sed libera nos a malo. **R**.
A porta inferi. **R**.
Erue dñe animā eius. **R**.
Regescat in pace. **R**. **A**mē. **R**.

Dñe exaudi orōnē meā. **R**.
Et clamor me⁹ ad te vēiat. **R**.
Dominus vobiscum. **R**.
Et cū spiritu tuo. **O**remus.
Deus cui oīa viuūt: et cui nō pereūt moriēdo corpora n̄ra: sed mutant⁹ i meli⁹: te supplices deprecamur: vt suscipi iubeas aīam famuli tui. **A**. p̄ man⁹ sanctorū angelorū deducendaz in sinu amici tui **E**brabe patriarche: resuscitādam in nouissimo iudicij magni die. et quicqđ vitiorū fallēte diabolo cōtraxit: tu pius et misericors abluas idulgēdo. **P**er xp̄m dñm n̄m. **R**. **A**mē.
Tum sedent iterū omnes et chorus cantat respōsoriū.

Qui Lazarus resuscitasti a monumento fetidū. **T**u eis dñe dona requiē: et locū indulgētie. **R**. **Q**ui vētur⁹ es iudicare viuos et mortuos et seculū p̄ ignē. **T**u eis. **R**. **R**equiē eternam. **T**u eis. kyrieleyson **X**p̄eleyso. kyrieleyson. **I**nterim cū dicit r̄sorū Diacon⁹ cū thuriferario et portate aquā bndictā: accedit ad dextrā scđi dignioris p̄lari sedētis ad sinistrū pedē loci: q̄ icepto versiculo **R**equiē eternā. iponit incensū vt sup̄. et cū dicit kyrieleyson surgūt oēs delectis capitib⁹: et vltio kyrieleyso dicto. dicit idem secūdus p̄lat⁹ cōpeten-

ti voce pater noster. qđ cū se-
crete cōplet: aspergit ⁊ incen-
sat vt prim⁹. ⁊ cū redierit ad
locum suum dicit. v.

Et ne nos inducas in. R.

Sed libera nos a malo. v.

A porta inferi. R.

Erue dñe animā eius. v.

Requiescat ī pace. R. Amē. v.

Dñe exaudi oꝛonē meā. R.

Et clamor me⁹ ad te vēiat. v.

Dominus vobiscum. R.

Et cū spiritu tuo. Oremus.

Hac quesum⁹ dñe hanc cūz
seruo tuo. A. defūcto mi-
sericordiā vt factorū suorū in
penis nō recipiat vicē: q tuā ī
votis tenuit voluntatē: vt si-
cut hic eū vera fides iunxit fi-
deliū turmis: ita illic associet
angelic⁹ choꝛis. Per xp̄m do-
minū nrm. R. Amē. **Quo di-
cto sedēt oēs. ⁊ choꝛ⁹ cātāt R.**

Domine qñ veneris iudi-
care terrā vbi me absco-
dam a vultu ire tue. Quia pec-
caui nimis ī vita mea. v. Cō-
missa mea pauesco et ante te
erubesco. Dū veneris iudica-
re noli me dēnare. Quia pec-
caui. v. Requie eternā. Quia
peccaui. **Kyriel. Xpel. Kyrie-
leyson. Incepto responsoꝛio**
Diaconus cū thuriferario: et
portāte aquā benedictā: acce-
dit ad dextrā tertij dignioris
plati sedentis ad sinistrū bu-

merū loci: qui incepto. v. Re-
quie eternā. īponit incensum
vt sup. ⁊ cū dicit kyriel. sur-
gunt oēs detectis capitib⁹. ⁊
ultimo kyrieleyson dicto di-
cit idē tertij plat⁹ cōpetēti vo-
ce p̄ nr̄. qđ cū secrete cōplet
aspergit ⁊ icēsat vt fecit sc̄dus
⁊ cū redierit ad locū suū dicit

v. **E**t ne nos inducas in. R.

Sed libera nos a malo. v.

A porta inferi. R.

Erue dñe animā eius. v.

Requiescat ī pace. R. Amē. v.

Dñe exaudi oꝛonē meā. R.

Et clamor me⁹ ad te vēiat. v.

Dominus vobiscū. R.

Et cū spiritu tuo. Oremus.

Inclina dñe aurē tuā ad p̄-
ces nras qđ misericordiā
tuā supplices depcamur: vt
aīaz famuli tui. A. quā de hoc
seculo migrare iussisti: ī pacis
ac lucis regiōe cōstituas: ⁊ scō-
rū tuorū iubeas esse cōsortē. p̄
xp̄m dñz nrm. R. Amē. **Dein-**
de sedēt oēs: ⁊ choꝛ⁹ cātāt R.

De recorder⁹ peccata mea
dñe. Dū veneris iudica-
re seculū p ignē. v. Dirige do-
mine de⁹ me⁹ in cōspectu tuo
vitā meā. Dū veneris. v. Re-
quie eternā. Dū veneris. kyriel
Xpel. kyriel. Cū r̄soriū dicit
Diaconus cū thuriferario ⁊
alio portāte aquā benedictā:
accedit ad dextrā iunioris p̄-

lati sedētis ad dextrā pedē lo-
ci: qui incepto. *v.* Requie eter-
nam. i ponit incensū vt sup̄. ⁊
cū dicit kyrieleyson. surgunt
oēs detectis capitib⁹. ⁊ vltio
kyrieleyson dicto: idē iunior
platus cōpetenti voce dicit.
P̄r n̄r. qđ cū secrete complet
aspergit ⁊ incēsat vt alij. ⁊ cū
ad locū suū redierit: dicit. *v.*
Et ne nos inducas in. *R.*
Sed libera nos a malo. *v.*
A porta inferi. *R.*
Erue dñe animā eius. *v.*
Req̄scat in pace. *R.* Amē. *v.*
Dñe exaudi oꝛonē meā. *R.*
Et clamor me⁹ ad te vēiat. *v.*
Dominus vobiscum. *R.*
Et cū spiritu tuo. Oremus.
Absolue q̄s dñe aīaz famu-
li tui. A. ab oī vīculo de-
lictoꝝ: vt ī resurrectiōis glia
iter sc̄tōs ⁊ electos tuos resu-
scitat⁹ respiret. Per xp̄m dñm
n̄m. *R.* Amē. **Tū sedēt oēs ⁊**
chorus cantat Responsoriu.
Libera me domine de mor-
te eterna: ī die illa tremē-
da. Qñ celi mopēdi sūt ⁊ ter-
ra. Dū veneris iudicare secu-
lum per ignē. *v.* Tremens fa-
ctus sum ego ⁊ timeo dū dis-
cussio venerit atqz vētura ira
Quādo celi. *v.* Dies illa dies
ire calamitatis ⁊ miserie dies
magna ⁊ amara valde. Dū ve-
neris. *v.* Requie eternā. Libe-

ra me dñe. kyrieleyson. X̄be-
leyson. kyrieleyson. Incepto
r̄n̄sorio Diaconus cū thurife-
rario et alio ponstante aquā
b̄ndictā accedit ad dextrā pō-
tificis qui missam celebrauit
in capite loci sedentis qui re-
incepto r̄n̄sorio. Libera. i po-
nit incensum vt supra. Et cū
dicit kyrieleyson. surgūt oēs
detect⁹ capitib⁹. ⁊ vltimo ky-
rieleyson dicto. Idē p̄tifer
dicit voce cōpetenti pater n̄r
qđ secrete complet. ⁊ interim
aspergit ⁊ incēsat vt alij. et cū
ad locū suū redierit dicit. *v.*
Et ne nos inducas in. *R.*
Sed libera nos a malo. *v.*
A porta inferi. *R.*
Erue dñe animā eius. *v.*
Req̄scat in pace. *R.* Amē. *v.*
Dñe exaudi oꝛonē meā. *R.*
Et clamor me⁹ ad te vēiat. *v.*
Dominus vobiscum. *R.*
Et cū spiritu tuo. Oremus.
Absolue quesum⁹ dñe ani-
maz famuli tui. A. vt de-
functus seculo tibi viuat: ⁊ q̄
per fragilitatez carnis huma-
na conuersatione cōmisit: tu
venia misericordissime pieta-
tis absterge. Per xp̄m domi-
nū nostrū. *R.* Amen. **Deinde**
dicit idem pontifex. v.
Requie etnā dona eis dñe. R.
Et lux p̄petua luceat eis. Tū
duo ex cantorib⁹ dicunt alia

voce. Requiescat in pace. **R.**
Amen. Quo dicto Pontifices
seu prelati ipsi qui mitris utuntur:
illas recipiunt et omnes eo ordine
quo venerunt reuertuntur ad sa-
cristiam vel alium locum idoneum
ubi deponunt sacras vestes: et
ad propria quisque reuertitur.
Ubi vero commode quatuor prela-
ti qui post missam ut prefertur
absoluant haberi non possunt.
aut ita absolueri consuetum
non sit: celebrans solus parat
ut supra: post missas prece-
dentibus omnibus supra ordina-
tis. et Capellanis suis ipsum se-
quentibus: accedit ad sepul-
chrum defuncti. aut alium lo-
cum ubi huiusmodi absolu-
tiones fieri solent: et ibi stans
in loco suo supradicto dicit.
Non intres in iudicium cum ser-
uo tuo etc. in tono predicto.
quo dicto sedet: et chorus can-
tat Responsorium. **Libera me**
domine. et kyrieleyson. ut su-
pra. Pontifex vero imponit in-
censum ac aspergit et incensat
ut supra. Deinde dicit oratio-
nem ex dictis quinque quam ma-
luerit. et in fine dicit Requies
eterna. ut supra. tunc redit ad sa-
cristiam ubi depositis sacris
ad propria reuertitur.

[De missa pro defunctis que
coram pontifice celebratur.

Ubi autem missa cele-
bratur coram pontifi-
ce pro defunctis. Pon-
tifer non dicit **In-**
troibo. neque facit confessionem
cum sacerdote. Incenso etiam non
utitur in ista missa: nisi ad obla-
ta post offertorium: et ad altare
et alia more consueto. et celebrans
solus incensat et pontifex. De
inde etiam sacramentum per Sub-
diaconum cum eleuatur. Incen-
sum tamen pro incensatione sa-
cramenti non imponit ponti-
fex: sed unus et Acolytis. Ca-
nonici non veniunt ad circulum
ad **Sanctus.** neque ad **Agnus.**
non datur aliqua benedictio a
pontifice. neque ad Evangelium
neque ad aquam pro oblatione.
Subdiaconus non vadit ad os-
culum post Epistolam. neque
pontifex osculat librum Evan-
geliorum. neque Subdiaconus
tenet patenam post oblatio-
nem. neque datur pax. neque pon-
tifer dat benedictionem in fine
missae neque indulgentias. Pon-
tifer et alij omnes ad oratio-
nes primas et ultimas mis-
sae. et a dicto **Sanctus.** usque ad
Agnus dei. exclusiue in locis
suis genuflectunt. et huiusmo-
di genuflectiones etiam fuerunt in
omnibus diebus ferialibus et ieiun-
iorum quando missa de feria ce-
lebratur: excepto a pascha usque
ad octauam penthecostes.

¶ De missa priuata quā pontifex audit.

Quando autē pontifex audit missā priuatam quotidiano suo habitu induit: genuflectit a parte Euangelij apud faldistoriū sibi paratū et sup illud procumbit semp: cum deuotione manib⁹ iunctis. Surgit quando dicitur Euangelium. Finito Euāgelio iterū genuflectit: et aliquis ex digniorib⁹ portat Missale ad osculandū pōtifici. idem fit de pace. In fine Misse sacerdos vertit se ad pontificē q̄si licentiā petitur⁹ pro dāda benedictione: et pōtifice annuēte benedicit vt moris est. In missa autem pro defūctis nō osculat Euangelium. neq; dat pac. alia aut fiūt vt supra.

¶ Sequitur de diuersitate Colorum.

Irea diuersitatē colorū quib⁹ Romana ecclesia i officijs vtit⁹ fm tēporis diuersitatē sciendum est: q̄ sancta Romana ecclesia quicq; colorib⁹ vtit⁹ in sacris vestibus videlicet. albo. Rubeo. Viridi. Violaceo et Nigro. quidā autē violacēū et nigrū p vno reputant.

¶ De Colore albo.

Albo colore vtit⁹ a vesperis vigilie Natiuitat⁹ domini vsq; ad octauā Epiphanie inclusiue exceptis festis martyru que interueniunt. Ferialis quinta in Cena dñi. Sabbato sancto in officio misse. et ab illo die vsq; ad octauā Ascensionis dñi inclusiue. quando cūq; officium de tēpore agitur. pter dies rogationū. et preter missas que dicūt in die sancti Marci. De officio letanie. In omnib⁹ festis gloriose virginis Marie. In receptione tamen candelarū. in festo purificationis beate Marie virginis vtit⁹ colore violaceo. et postea i missa albo. In festo sancte Trinitat⁹. In festo omniū scōrū. In festis angelorū. In festo natiuitatis sc̄i iohānis baptiste. In principali festo sc̄i iohānis euāgeliste. In cōuersione sc̄i Pauli. In cathedra s̄cti Petri. In festis oīū confessorū. et oīū scōrū q; martyres nō sūt. In crismādo. In dedicationib⁹ ecclesiarū. et p octauas festorū p̄dictorū q; oct. habēt: qñ de ipsis octauis agit.

¶ De Colore Rubeo.

Rubeo Colore vtit⁹ a vigilia penthecostes i missa vsq; ad sabbatū post festum ipm inclusiue. In festo sc̄e crucis. In festo decollatiōis sc̄i

Johannis baptiste. In festo
omniū apostolorū et euan-
gelistarū. p̄ter principale festū
sancti Jobānis euangeliste. et
p̄ter festū cōuersionis san-
cti Pauli. et Cathedre scti Pe-
tri. In festis omniū sanctorū
et sanctarū martyrū. p̄ter fe-
stum sanctorū Innocentium
quādo extra dominicā venit
tunc enī violaceo utitur. et si
in dominica venit utitur ru-
beo. et in octaua rubeo qua-
cunq; die venit. et eodez colo-
re rubeo utendū est per octa-
uas predictorū festorū que
octauas habent: quando de
ipsis octauis agitur. Et i de-
gradatione clericorū et p̄lato-
rum cuiuscūq; ordinis.

De colore viridi.

Viridi colore utitur inter
octauā Epiphanie et sep-
tuagesimā. et inter festū pen-
thecostes et aduentum. quan-
do dñicale officium agit: ex-
cepto festo Trinitatis tantū
quo utitur colore albo ut su-
pra dictum est.

De colore violaceo.

Violaceo colore utitur a pri-
ma dñica aduentus vsq;
ad missam in vigilia natiuita-
tis domini inclusive. et a sep-
tuagesima vsq; ad officiū mis-
se in vigilia pasche exclusive.
quandocūq; in p̄dictis tēpo-

porib; officiū de tēpoze agit:
excepta quāta feria i cena do-
mini: in qua utitur albo. et feria
ferta in parasceue in qua utitur
nigro. Et est intelligendū qd
sabbato sancto i toto officio
quod agit ante missam uten-
dū est violaceo colore: excep-
to qd Diaconus qui cātat be-
nedictionem cerei: induit esse
debet dalmatica alba. S; be-
nedictione cerei cantata Dia-
conus ipse amota dalmatica
assumit planetā violacei co-
loris et tenet eam vsq; ad offi-
cium misse. In quatuor tēpo-
ribus. In vigilijs sanctorū in
quibus est ieiuniū indictum
quādo missa de vigilia dicitur.
In dieb; rogationū. et in mis-
sa que dicitur in die sancti Mar-
ci de officio Letanie. In festo
sanctorū Innocentū: quando
extra diem dñicam occurrit.
In festo purificationis beate
Marie. in receptione candela-
rū et in p̄cessionē. et in p̄cessio-
ne in die palmarū. Et est no-
tandū qd si aliquo dīctorū die-
rum quo colore violaceo est
utendū pontifex celebraret:
Diaconus et Subdiacon; uti
debent planetis plicatis ante
pectus: quas nō accipiūt ni-
si pontifice totaliter parato:
tūc eas capiūt et manipulos:
exceptis tertia dñica aduent;

qua cantat Introit. **Gaudere**
 et quarta dominica quadragesime qua
 cantat Introit. **Letare hieru**
salez. His duabus dominicis mini-
 stri predicti utuntur dalmatica et
 tunicella.

De colore nigro.

Nigro colore utitur feria sex-
 ta in parasceue: et in missis
 defunctorum. Sciendum est tamen
 quod diebus quibus est usus nigri
 coloris: uti violaceo non est
 inconueniens.

De mitra.

Mitra aurifrigiata non uti-
 tur ecclesia Romana ab
 aduentu domini usque ad festum na-
 tivitatis domini: excepto in dominica
Gaudere. nec a septuagesima
 usque ad feriā quintam maioris
 ebdomade: excepto dominica qua-
 rta quadragesime qua cantat **Le-**
tare hierusalē etc. Nec in omnibus
 vigiliis de quibus ieiunia cele-
 brantur: nec in omnibus quatuor
 temporibus: nec in rogationibus:
 nec in letaniis: nec in officiis
 defunctorum: nec in festo Inno-
 centium: quo etiam violaceis ve-
 stimētis utimur: nisi venerit
 in dominica. In feria quinta ma-
 ioris ebdomade utitur. In sex-
 ta feria non utitur. In sabbato
 sancto in missa tamen utitur: et po-
 stea a pascha usque ad aduentum:
 et a natiuitate domini usque ad lxx.
 et in omnibus festis duplicibus:

et noue lectionum totius anni. In
 festo sancti Marci utitur in missa
 tamen. In benedictionibus autem et
 consecrationibus utitur mitra: prout
 super in locis suis est notatum.

De Gloria in excelsis. Pax
 vobis: et Ite missa est.

Dominica prima adue-
 tus usque ad natiui-
 tatem domini non cantatur

Gloria in excelsis.
 nisi in festis noue lectionum:
 A. lxx. usque ad pascha similiter
 non cantatur: nisi in festis noue
 lectionum: propter quod in quinta fe-
 ria cene domini. In reliquis autem
 diebus dominicis: et festiuis gene-
 raliter cantatur. Et nota quod si in
 fra ebdomadam cantatur missa de
 dominica: vel de cruce: aut de beata
 uirgine: seu alia votiuā: non dicitur
Gloria in excelsis. dicitur autem semper in
 missa **Gloria in excelsis.** quoniam **Te deum**
laudamus dicitur in matutinis. Et
 notandum quoniamcumque in missa di-
 citur **Gloria in excelsis.** Pontifex
 dicit ante primam orationem. Pax
 vobis: et in fine misse dicit **Ite**
missa est. Quoniam autem non dicitur
Gloria in excelsis. Pontifex dicit
Domine vobiscum: et in fine misse
 dicit **Benedicamus domino.**

De Credo.

Redo in unum deum.
 dicitur in omnibus die-
 bus dominicis totius

anni: etiam si de aliquo festo
missa dicat de quo alis **Credo**
nō esset dicendum. In prima
missa natiuitatē dñi. et ad oēs
alias missas illi diei. et dein-
ceps p totā octauā. In octa-
ua beati Iohānis euāgeliste.
In Epiphania dñi: et p totas
octauā. In cōuersiōe sc̄i Pau-
li. In omnib⁹ festiuitatibus
beate Marie virginis. et p eo-
rū octauas. In cathedra sac̄i
Petri. Feria q̄nta in cena dñi
i ecclesijs et illa missa ubi cris-
ma conficit: nō in alijs. In re-
surrectione dñi et p totā octa-
uam. In festo ascensiōis dñi:
et p totā octauā. In festo pen-
thecostēs: et per totā octauā.
In festo corporis xp̄i: et p totas
octauā. In festo sc̄i Iohānis
ante portas latinam. In festo
ap̄loꝝ Petri et Pauli. et p totā
octauā. In festo sc̄i Petri ad
vincula. In octaua sc̄i Laurē-
tij: eo q̄ venit infra octauam
brē virginis. In festiuitatib⁹
sc̄e crucē. Omnium ap̄loꝝ. An-
gelorū. Euangelistarū. Qua-
tuor doctorū. et sc̄i Barnabe.
In festo oīū sc̄oꝝ. et in oib⁹
cōsecrationib⁹ ecclesiarū. alta-
riū et pontificū.

¶ De baculo pastorali.

¶ Pontifex in sua ciui-
tate et diocesi tm̄ ba-
culo pastorali uti

debet. et etiā extra illas vbicū-
q; cōsecratiōes seu ordinatio-
nes fecerit. aut bñdictiōes p-
sonales his tēporib⁹ videlicet
In omnib⁹ processioib⁹. et tūc
si processio sit longa. eū deferri
faciat ante se p vnū ex Capel-
lanis suis. pluuiali indutus.
Si vero breuis sit processio:
ip̄e pontifex sinistra sua ip̄m
deferre poterit. In vesper⁹ pō-
tificialib⁹ ip̄o pōtificialiter pa-
rato: eundo de sacristia ad al-
tare: et redeūdo. Dum cantat
Magnificat in fine dū popu-
lo bñdicit. In missa pōtifica-
li cū parat⁹ de sacristia ad al-
tare p̄cedit: et cū reuertit⁹. Cū
accedit de faldistorio añ me-
diū altar⁹ ut cōfessionē faciat
Dū Euangeliū dicit. Cū pon-
tifer ip̄se sermonē facit ad po-
pulū. et cū in fine populo be-
nedicit. Quotiescūq; sacris
vestib⁹ paratus populū allo-
quit⁹ et admonet. ac pp̄lo solē-
niter benedicit. baculū in ma-
nu tenere debet. Similiter et i
illis actibus in quib⁹ supra i
suis locis est notatum.

¶ De bñdictiōe pontificali.

¶ Pontifex legatus de
latere. Patriarcha:
vel Archiepiscop⁹:
aut episcop⁹ qui ex
priuilegio cruce uti pōt. cum

populo bñdicit. siue sit in al-
tari. siue in sede. vn? ex Capel-
lanis ad hoc deputatus. an-
te ipsum crucē suā tener con-
gruēti distātia: ad quā versus
pontifex detecto capite dicit.
Sit nomē dñi benedictū rē.
r populō vt mozis est bñdi-
cit. Si vero Epus sit: qui cru-
ce nō vtaī: stans in altari: vel
sede sua cū mitra si ea tūc vta-
tur. vel si nō sit parat? capite
coopto vsus ad altare dicit.
Sit nomē dñi benedictū rē.
r populō vt mozis est bñdi-
cit. Et si casu aliquo accideret
q? legatus d? latere: aut alius
ex p̄dictis populō benedictu-
rus. crucē ante se nō haberet:
bñdicit cum mitra vel capite
cooperto vt epus. Huiusmo-
di autē solēnis bñdictio dat̄
per pōtificē finita missa quo-
tianscūq? solēniter celebrat.
Singulis dñicis dieb? quan-
do sūme misse interest. In oī-
bus festiuitatib? Saluatoris
nostri. Beate Marie virginis
Apostolorū. Martyrū. Con-
fessorū r Virginū. In dedica-
tionibus ecclesiarū r altariū:
ac in anniuersario earūdem.
In cōsecrationib? Epōrū. In
benedictiōib? Regū. Regina-
rum. Abbatū. Abbatissarū et
virginū. In ordinationibus
clericorū: ac als vt supra spe-

cialiter reperitur expressus. et
etiaz post vesp̄as festiuita-
tum maiorū r p̄ncipaliū: ac
dñicis diebus.

¶ De officio Capellani pon-
tifici assistentis.

Notiēscūq? Pon-
tifer solēniter est ce-
lebratur? tā in ves-
peris q̄z i missa vn?
ex digniorib? ecclesie aut ali?
p̄sbyter pontifici magis pla-
cēs: suppellicio r desup plu-
uiali coloris tēpori cōuenien-
tis induit? pontifici assistere
debet. Is libru? missalem seu
alium: quo pōtifer in officio
vti debet ordinat: et signat
oīa per pontificē dicenda. Et
cū tempus erit stans ad sini-
stram pōtificis: ostēdit ei di-
gito suo oīa p̄ euz dicenda. et
etiā vbi opus erit clam voce
demissa eū monet. Is in ves-
peris cū tempus erit: et etiā i
missa: diacono alijs ipedito.
stans ante Pontificē: mitras
r birretū illi amouet: dans ea
Capellano ad mitrā seruiēti.
deinde illa ei reiponit Capel-
lano de mitra seruiēte vittas
tenēte. Incepta añā ante **Ma-**
gnificat. pontifici nauicellaz
offert vt iponat incensum: et
illi? bñdictionē petit dicēs.
Benedicite pater Reuerēsi.

Deinde ante altare Pontifici
thuribulū offert vt incēset al
tare: ac pluuiale pōtificis ad
dextrū bumerū eleuat ne ipe
diat ipsum incensantē. Altari
incensato thuribulū ab eo re
accipit: et incenset primū ipm
pontificē: ter ducēs thuribu
lū: deinde alios oēs. Pōtifice
ante missas dicente ps. **Quā
dilecta rē.** genuflexus ad sini
strā pontificis: suppellicio et
pluuiali induit libzū tenet: et
cū eo psalmos dicit: et ad ver
siculos rīdet. Pōtifice manū
lauante bacile sustinet: simili
ter et mantile cū pōtifer manū
tergit. Dicit aut cū pōtifice p
missa Introibo. Kyrieleyson.
Et in terra. Patrē. Sanctus. et
Agnus Dei. Dicto p pōtificē of
fertoio libzū missalē cū cussi
no portat an pectus ad altare:
vbi posito desup libro super
cussino inueniat orationem.
Suscipe scē pater rē. Deinde
se retrahit extra cornu euāge
lij vbi pōtificez expectat: qui
cū fuerit ante inferiorē graduz
altarū occurrit ei: et a sinistra
eū sustinet vsqz ad planuz su
perius ante altare tunc apud
libzū officiū suū implet. Dicto
per eū cū pontifice Agnus Dei.
accedit ad dextrā pontificis:
et ibidē iuxta altare genuflexus
expectet quousqz pontifex di

rerit orationez. Dñe Jesu xpe
rē. j. Tū surgit osculat altare
et accipit pacem a pōtifice di
cente. Pax tibi. cui respōdet.
Et cū spiritu tuo. Deinde pa
cem dat dignioribz: tum dia
cono qui eam dat Subdiaco
no. postea ipse assistēs dat eā
vni Acolyto: qui ipsaz dat ce
teris singulis dicēs **Pax tibi
illis similiter respondentibz.
Et cum spiritu tuo.** Cursu pa
cis peracto: reuertit ad altare
vbi officiū suū erequit. Per
acta cōmunionē per pontifi
cem portat missalem librum
cum cussino a cornu euange
lij ad cornu Epistole. Data p
pōtificē indulgētia si nō fuit
sermo. ipse assistēs publicat
indulgentiā p pōtificē con
cessam. Et quotienscūqz pōti
fici nauiculā offert aut thuri
bulū vel qd aliud. et cū pōti
fer id sibi restituit: debet sem
per eius manū osculari.

**De officio diaconi pōtifici
in missa ministrātis.**

Jaconus pōtifici i
missa ministratur
anteqz pōtifer sua
paramēta accipiat:
se parat omnibz paramētis
depto manipulo. et nisi plane
ta ante pectus plicata vtenduz
esset quā et manipulus primū

accipit Pontifice omnib⁹ pa-
ramētis induto. tpe cōgruen-
ti pontifice paramēta capere
volente accedit ad dexterā. et
Subdiacon⁹ ad sinistra pōti-
ficis: et ambo induūt pontifi-
cem oībus paramētis pōtifi-
calibus eo ordine put sup in
missa pōtificiali dictū est. pō-
tifice induto diaconus capit
manipulū et planetā ante pe-
ctus plicatā si ea sit vtendus.
Is cū pontifice dicit. Introi-
bo rē. kyrieleyson. Et i terra.
Sanctus. et Agnus dei. et pō-
tifici birretū ac mitrā i ponit:
et gremiale qñ opus erit: et eti-
am deponit. Dicto Graduali
vel ante aut post iuxta distā-
tiam loci: libzū Euangeliozū
manib⁹ accipiēs ante pectus
portat: ac sup mediuz altaris
ponit. Tū accedit ad pōtificē
cui ministrat nauiculā vt im-
ponat incensuz. Deinde reuer-
tīt ad altare: coram quo genu-
flexus dicit. Mūda rē. Quo
dicto accipit libzuz de altari:
quē portās ante pect⁹: reuer-
tīt ad pontificē: et corā eo ge-
nuflexus iter duos cerofera-
rios: petit ab eo bñdictionez
dicens. Iube dōne bñdicere.
Deinde accedit ad locū et can-
tat Euangelioz. Cū dicit Ini-
tiū vel Sequētia sc̄i Euange-
lij rē. signat primo libzū: de-

inde seipsum in fronte: ore: et
pectore. Cū respōdet a choro
Gloria tibi dñe. accepto thur-
ribulo a thuriferario: incen-
sat libzū primo in medio. De-
inde a dextris libzi. tū a sini-
stris illi⁹: et cōtinuat. Finito
Euāgelio redit ad pontificē:
et illū postq̄z Euangelioz oscu-
latus fuerit incensat. Si p̄di-
candū sit: finito sermone ac-
cedit ante pōtificē: corā quo
stans capite inclinato dicit.
Confiteor rē. prout sup i mis-
sa pontificali ordinatum est.
Postq̄z dictū fuerit in Credo
Et incarnatus est. accipit de
Credētia bursaz cū corporale
et eā portat reuerenter ad alta-
re: sup quo corporale extēdit
et bursam i cōueniēti loco ibi-
dem ponit. Deinde ad pōtifi-
cem redit. dicto offertorio p
pontificē ei mitrā i ponit et an-
nulos ac cyrothecas extrahit
et eo man⁹ lauante mappulā a
suo latere tenet. Tū pontifici
i ponit ānulos et ipsum ad al-
tare ascēdentē sustinet ad dex-
tram. Offert deinde pōtifici
patenā cū hostia. Tū vinū in
calicē i ponit: et pōtifici an sa-
tis sit ostēdit. ac i posita pro
sacrificio p eū aqua Subdia-
cono ampullā p pedē tenēte
calicē ipm simul cū pontifice
offert dicens cū eo. Offerim⁹

tibi ꝛc. Tū tradit patenā sub-
diacono. offert deinde nauic-
culā pōtifici vt incensum im-
ponat in thuribulo: petēs il-
lud bñdici: quo imposito of-
fert ei thuribulū. Deinde dex-
tra manu pedē calicis: et sini-
stra manicā dalmatice ac pla-
nerā in brachio dextro ponti-
ficis tenet ne pontificē impe-
diat. Incensata oblatiōe: pō-
tificē a dextris sustinet vt in-
censet altare: quo incensato ac-
cipit a pontifice thuribulū ꝛ
eū incensat. Deinde alios oēs
aduertit ad calicē quotiens-
cunq; sup illū Pontifex bene-
dicit: ꝛ pedem calicis digitis
dextre manꝝ tenet: ne scanda-
lum fiat. ac sepiꝝ planetā ap-
rat pontifici ne eū impediatur.
pallā quoq; d calice quotiēs
expedierit deponit ꝛ reponit
reuerenter. Dicto Agnus dei
cū capellanꝝ assistens ꝛ capiē-
da pace a pōtifice a libro rece-
dit. ipse Diaconꝝ vadit ad li-
brū missalē ꝛ illiꝝ curā habet.
ac pontifici oīa ꝛ eū dicenda
ostēdit. quousq; cursu pacis
peracto Capellanꝝ assistēs ad
librū ipsum reuertatꝝ. pōtifi-
ce cōicato si capellanꝝ assistēs
reuersus sit ad librū. vinū in-
fundit in calicē ꝛ aquā si pla-
cet vt pōtifex se purificet. De-
inde sibi birretū iꝑonit ꝛ mi-
tram vt manꝝ lauet: qui dū la-

uat mantile a suo latere tenet
ac eo loto ꝛ terio. deponit si-
bi mitrā ꝛ birretū. ac capillos
cū birreto explanat. Tū si assi-
stens reuersus nō sit. portat
missalē cum cussino ad cornu
ep̄le. Cū pōtifex dicit oīones
ꝛ alia stat post eū spacio con-
gruenti more cōsueto. Finita
ultima oīone ꝛ pōtificē. ꝛ a
Eboꝝo rñso Amen. versus ad
populū dicit. Ire missa est. si
sit dicēdū. vel versus ad alta-
re dicit. Benedicamꝝ dño. aut
Requiescāt in pace. si sit ꝛ de-
fūctis celebratū. Tū dicto ꝛ
pontificē placeat ꝛc. Imꝑo-
nit sibi birretū ꝛ mitrā vt po-
pulo bñdicat. quo facto suo
ordine ante pōtificē vadit vs-
q; ad locū vbi paramenta de-
ponere debet: vbi paramētis
omnibꝝ adiuuāte ipsuz Sub-
diacono pōtificē eruit. Dein-
de sua deponit ꝛ vadit i pace.
Quotienscūq; aut nauiculas
aut thuribulū vel quid aliud
pōtifici offert. debet pontifi-
cis manū osculari. Similiter
ꝛ qñ pōtifex illud sibi reddit.

¶ De officio Subdiaconi pō-
tifici in missa ministrātis.

¶ Subdiaconꝝ i missa
pontifici ministratu-
rus se parat cū dia-
cono oībꝝ paramē-
tis ordinis suo conuenientibꝝ

anteq̄ pōtifer sua paramēta accipiat: excepto manipulo ⁊ nisi planeta ante pect̄ plicata vtenduz esset: quā ⁊ manipulū accipit pōtifice totalit̄ parato. **Is Pontifice psalmos. Quā dilecta.** cū alijs dicente sandalia cū caligis: aliq̄ mappa de serico coopra. ambab̄ manib̄ ante se eleuata portat ad Pontificē: ac ei illa induit. Quib̄ induit. ac orōnib̄ oib̄ post dictos ps̄. **Quā dilecta ⁊c.** positus finit̄ stās ad sinistrā pōtificis. Diacono sibi ad dexterā astāre. induit pōtificē oib̄ paramētis eo ordine: put sup̄ in missa pōtificiali dictū est. quo induto capit manipulū suū ⁊ planetā plicatā ante pect̄ si ea sit vtēdū. Deinde accipit libzū euangeliōz: ⁊ intus manipulū pōtificis: quē pōtifici cū in cōfessione dicit. **De⁹ tu uersus ⁊c.** iponit: ⁊ ei⁹ manū sinistrā osculat̄. tū puenit ad cornu euāgelij altaris ⁊ ibidē pontifici postq̄ altare oscular⁹ fuerit libzū euāgelioz apertū porrigit osculandū. Cū pōtifice dicit. **Introibo. kyrieleyson. Et i terra. Patrē. ⁊ Agn⁹ dei.** Pōtifice orōnes aut alia dicente stat post diaconū more cōsuetō. tpe oportuno accedit ad locū ubi eplam est dictur⁹. q̄ lecta reuertit̄ ad Pontificē. et

corā eo genuflet⁹ eplariū ei p̄bet. supra quē pōtifer dextrā manū ponit: quā ip̄e osculat̄ nisi celebret̄ p̄ defunctis. Tū surgit ⁊ stans tenet ante Pontificē libzū missalē: quousq̄ pōtifer ex eo legerit eplam: et alia vsq̄ ad euāgeliū inclusive. postq̄ pōtifer offertoriū dixerit. subdiaconus accipit mappulā circa colluz. ⁊ calicē cū purificatorio: patena de sup̄ posita cū hostijs ⁊ palla. Et cū pontifer ad altare accedit. vadit ipse post eū ad cornu Ep̄le cū calice et alijs p̄dictis que dat Diacono. Deinde accipiēs ampullā vini de manib̄ Acolyti: illā mīstrat Diacono. tū ampullā aque d̄ manu eiusdē accipiēs: oñdit pōtifici dicēs. **B̄ndicite p̄ Reuerē.** q̄ sup̄ eā signū cruc̄ facit ⁊ ip̄o subdiacono ampullā p̄ pedez tenēre Diacon⁹ infūdīt puillū aque i calicē. ⁊ restituta āpulla aque Acolyto capit patenā a Diacono quam itas cōpetēti spacio post pōtificē ⁊ Diaconū. tenet quousq̄ dixerit **p̄ n̄r.** Tūc redit ad altare: ⁊ eā det Diacono: nisi p̄ defunctis celebret̄ q̄ tūc nō petit aquā b̄ndici nec patenā tenet. Dicto **Agn⁹ dei.** p̄ pōtificē cū Diacon⁹ d̄ missali pōtifici mīstratur⁹ ad sinistrā pōtificis: accesserit: ip̄e stat a dextr̄. ac de

calice pallā amouet. ac ponti-
fice cōicato: si Capellan⁹ assi-
stens ad libruꝝ nōdum sit re-
uersus. vinū infundit in cali-
cem: ⁊ aquā si placet vt se pō-
tifer purificet: quo facto va-
dit ad sinistrā pōtificis: mū-
dat calicē: ⁊ corporalia plicat
ac oīa repositat ad Credentiā.
Deinde post Diaconuꝝ ad lo-
cum suū reuertit̄. Data bñdi-
ctione p pōtificē: eū paramē-
tis eruit: adiuuāte Diacono.
⁊ vadit in pace.

**¶ De officio Capellani de mi-
tra pōtifici seruiētis.**

Quandoquēq; ponti-
fer siue ī missa siue
alio officio diuino
aut alis in cuiusuis
rei cōsecratione aut bñdictio-
ne mitra vtiū habere debet ca-
pellanū suppellicio indutus:
q̄ tobaleā sericā longā tener a
collo ante pectus hīc et inde
depēdentē. et retro pontificē
stans cū temp⁹ sit mitrā reci-
pit ab assistente vel Diacono
ipsam pōtifici deponēte. ⁊ eā
p̄ extremitates dicte tobalee
tenēs conseruat: quousq; sit
pōtifici reiponenda. Tunc eā
Diacono aut Capellano assi-
stenti p̄bet vt p̄ euz pontifici
īponat̄. Subdiacono aut̄ alis
impedito ipse vittas mitre te-

net vt pontifici cōmodi⁹ īpo-
nat̄. In missa post offertoriū
pōtifice incensato ac manib⁹
lotis mitrā ponit sup altare
in cornu Ep̄le: quousq; pōti-
fer cōicatus post purificatio-
nem sit lotur⁹. Tūc iterū eam
reaccipit vt pōtifici īponat̄.
In vesperis vero Capellano
assistente alis īpedito: aut etiā
extra diuina. ac in rerū conse-
crationib⁹ vel benedictiōib⁹:
in quib⁹ assistens ac Diacon⁹
⁊ Subdiacon⁹ non interfunt
ipse Capellan⁹ tpe oportuno
stans ante pontificē: ei mitrā
imponit ⁊ deponit.

Finit liber Pontificalis emē-
datus diligētia Reuerendi in
x̄po patris dñi Jacobi de Lu-
tius vtriusq; Juris doctozis
Ep̄i Caiacen. et dñi Joannis
Burckardi Capelle. S. D. N.
pape Cerimoniarū magistri.
Impressus Rome per magi-
strum Stephanum Plannick
sedente Alexandro. vi. Ponti-
fice Maximo anno eius. v.
M. cccc. lxxxvij. Die. xvj. Au-
gusti.

Registrū huius libri.
a. b. c. d. e. f. g. h. i. k. l. m. n. o.
p. q. r. s. t. v. x. y. z. A. B. C. D.
E. F. omnes sūt quaterni ex-
ceptis. E. et. F. qui sūt terni.

**Recognitio erratorum in hoc li-
bro. 7 est emendandus i suis
locis hic annotatis.**

Fol. iiii. in. ij. col. linea. xiiii
zandalia. emenda 7 pone **san-
dalia.** Fol. eodē col. iiii. in pe-
nultima linea **Cincinos.** po-
ne **Cininos.**

Fol. xj. col. ij. in. xxx. linea **Cō-
se** **crare.** deficit crux in me-
dio cōsecrare 7 adde.

Fol. xvj. i. iiii. col. linea. xvij
i ozone dñe sc̄tē **indulgentia.**
nō indulgentia.

Fol. xx. i. ij. col. i. p̄ima linea
a te **deus** nō decus. c. casta.

Fol. xxj. in. v. linea recte **bene-
dixerunt.** dele recte.

Fol. xxiii. i. ij. col. in. xj. linea
Benedictio dei. nō die. Eodē
fol. col. iij. in. xij. linea **de no-
uo provideat.** nō provideat.

Fol. xxxij. in. iiii. col. ad finez
de oleo sc̄tō sanctificato. san-
cto dele. Fol. xxxvij. in. iiii.
col. linea. xxij. **nolumus omi-
tere.** nō cōmittere.

Fol. xliij. in. xj. linea. **hospi-
tate sectare.** nō hospitalē.

Fol. xliij. in. iiii. col. linea. xij.
octava pasce. Delerem octava
pasce. ex quo glo. et Hostien.
nō ponunt. 7 pasca nō habet
octavam licet duo magna lu-
minaria iniur ponāt istū diē
Eadez col. linea. xxij. ibi **cōse-**

cratiois ecclie sue. adde 7 sue
Fol. xlvj. in. iiii. col. i. penulti-
ma linea. **iste nihilominus.** de-
ficit nihilominus 7 pone i ter.
Sequit̄ statim i vltima linea.
eorū exemplo. nō erouz.

Fol. lix. in p̄ima col. linea. xj
hanc administrationē. nō mi-
nistrationem.

Fol. lx. in. iij. col. in. iiii. linea
p̄ hanc famulā tuā. nō p̄ hūc
Fol. lxiii. i. iiii. col. in. viij. li-
nea. **Et mulier inupta.** deficit
Et. quod adde.

Fol. lxxj. in. iij. col. in. xxv. li-
nea **te obnoxis precibus.** non
obnoxis.

Fol. lxxvij. in. ij. col. linea. vj.
amatorū animarū. deficit m in
animarū.

Fol. lxxix. in. iij. col. in vltima
linea. **nuptialis b̄ndictio.** nō
initialis.

Fol. lxxj. i p̄ima col. linea p̄i-
ma **tu voluptas.** nō volūtas

Fol. lxxiii. in. iij. col. i p̄ima
linea **tanta p̄stetur.** nō p̄stet.

Fol. lxxvj. in. iiii. col. linea. xvj.
fascia nō vascia.

Fol. lxxxvij. in p̄ima col. in
iij. linea **salomon p̄cepit.** nō
precepit.

Fol. xciii. in p̄ima col. i. viij
linea. **Homínado sanctuz vel
sanctā in cuius honore atq; no-
men fūdabit̄ ecclesia.** oīa ista
verba nō sunt de tex. et debēt

esse de rubeo.
Fol. rxcvj. in. ij. col. in. vij. li-
nea **ex oī coopratioē**. nō coap-
ratioē. ⁊ emēda idē verbū fol-
cxvj. ⁊. cxliij. ī ozone Deus q.
Fol. cxv. ī prima col. in rubri-
ca **elevant feretrū**. nō elenāt.
Fol. cxvij. in. iij. col. ī rubri-
ca **Calx arena**. nō Calix.
Fol. cxvj. in prima col. linea.
rv. ⁊ fol. cxxx. in. ij. col. in. vj.
linea. ⁊ fol. cxlij. in. iij. col. in
ultima linea **confessionē. i. se-
pulchrū**. nō cōfessionē.
Fol. cl. in prima col. in ozone
Deus cui? **Quesum? dñe ange-
lum**. deficit dñe. ⁊ adde ī ter.
Fol. clv. ī prima col. linea. xix
qđ eorū te iuuante. deficit te
iuuāte. ⁊ pone in ter.
Fol. clx. in. iij. col. ultra me-
diū. xxvij. linea. **nostri gene-
ris**. nō genus.
Fol. clxvij. in. iij. col. in me-
dio. xxij. linea **sancti talis**. ta-
lis debet esse de rubeo.
Fol. clxxij. in vltia linea. iij.
col. **olue nascerent**. nō nasce-
retur deficit. n.
Fol. clxxv. in prima col. in pe-
nultia linea **iocundos efficit**
nō efficiat.
Fol. clxxvij. ī. ij. col. in. vij. li-
nea **vt in hac**. deficit in. Eadē
col. linea. xvij. **a te vt diuini
sacramēti**. nō diuinis sacmē-
tis. deficit te vt. In sequēti li-

neapūrificata fias ī adoptio-
nē. deficit fias. ⁊ adde. Eadez
col. in. xx. linea **qui ex te vngē-
di sunt**. deficit te ⁊ casta bis.
Fol. clxxxj. in p̄ma col. ī rubri-
ca ī. xxx. linea **paramēt? tēpozi
cōueniētib?**. deficit pamētis.
Fol. clxxxij. in. ij. col. in rubri-
ca ad finē **imponit incensum**
qđ primo. nō incensū. ⁊ cas-
sa qđ primo.
Fol. clxxxv. ī. ij. col. ī fine **sub
obtestatiōe**. nō cōrestatione.
Eodē fol. col. iij. **qđ null? ad
raprā vel sanguineā**. deficit
ad. ⁊ adde in textu.
Fol. clxxxvj. ī col. iij. **Defect?
nri tēpozis**. nō partis.
Fol. cxc. in. iij. col. ī fine **sto-
lam fidelib? nō p̄buiisti**. vacat
nō ⁊ est cassandū.
Fol. cxcj. ī fine prime col. **tol-
lit de manu**. non tollit. casta
vnum. l.
Fol. ccj. in. iij. col. ibi **Ep̄us
b̄ndicat populo solēniter**. in-
tellige si nō sit p̄ns legatus. ⁊
b̄ndicet legat? si sit p̄ns ibi.
Fol. ccij. ī rubrica de vespis
pōtificialib? in. ij. col. **celebra-
turo**. deficit primū. e.
Fol. ccvij. ī. iij. col. ī penulti-
ma linea. **pōtifice prius dicē-
te**. nō dicēt. deficit. e.
Fol. ccxix. ī. xx. linea in prima
col. **genuflexiōes**. nō genufle-
ctiones. **Finis.**

PONTIFICALE
ROMANUM

Sala
Gab.
Est.
Tab.
N.º

R
47
5